

1791 werd het lijk opgegraven, met groote pracht naar Parijs gevoerd, en aldaar in de kerk St. Génévieve bijgezet.

JEAN JACQUES ROUSSEAU.

1712—1778.

WERKEN.

Proza: Contrat social. — Julie ou la nouvelle Héloïse. — Emile ou de l' Education. — Les Rêveries du Promeneur solitaire. — Confessions, enz.

Jean Jacques, wiens vermaardheid die van Voltaire evenaarde, werd te Genève geboren. Zijn vader, een horlogiemaker en iemand van veel beschaving, bezat eene uitgelezen boekverzameling, waarin zich vele vertalingen der oude schrijvers bevonden. Het lezen dezer werken legde in den krachtigen, vurigen geest des zoons, welke een zwak ligchaam omdroeg, die onbuigzaamheid en zucht tot vrijheid, welke de hoofdtrekken van zijn karakter uitmaakten, en, met zijne overigens veronachtzaamde opvoeding, de oorzaak werden van al zijne tegenheden.

Bevreesd voor de gevolgen van een jeugdigen misstap, verliet hij, zestien jaar oud, heimelijk zijne geboorteplaats, en begaf zich naar Annecy, waar hij vriendelijk werd opgenomen en gehuisvest, door eene Zwitsersche vrouw, van Warens genaamd, welke tot het Roomsche geloof was overgegaan.

Door hem eene schitterende toekomst als geestelijke voor te spiegelen, wist de bisschop van Annecy ook hem Roomsche te maken, doch Jean Jacques vond zich maar al te spoedig in zijne verwachtingen bedrogen. Hij ontliet het seminarie, moest een tijd lang als bediende te Turin in zijn onderhoud voorzien, en keerde eindelijk naar zijne moeder, gelijk hij zijne beschermster noemde, terug, die hem

toen hij een muzikmeester te Lyon deed. Van hier liep hij ook weg, maar vond te Annecy zijne beschermster niet meer. Zonder hulp, aan gebrek ten prooi, dwaalde hij naar Lausanne, Neufchâtel, Parijs, tot dat hij in 1732 zijne beschermster te Chambéry wedervond, waar zij hem in de gelegenheid stelde, zich eene diepere studie eigen te maken.

Toen zij na eenige jaren een groot verlies van vermögen onderging, verliet hij haar, om haar niet tot last te zijn, en begaf zich naar Parijs. Twee jaar lang vond hij hier een sober bestaan, met het schrijven van muziek, en kreeg toen, door tusschenkomst zijner vrienden, eene betrekking bij den Franschen gezant te Venetië.

Daar hij echter een grooten afkeer had van ieder, die aanspraak op adel of aanzien deed gelden, ontstond er spoedig oneenigheid tusschen hem en den gezant, en hij keerde naar Parijs terug. Op dezelfde wijze als vroeger, verdiende hij nu hier een schamel stuk broods, en ondersteunde tevens, zoo veel in hem was, zijne vroegere wel-doenster, die tot armoede was vervallen.

Hij was reeds acht en dertig jaar oud, toen hij voor't eerst als schrijver optrad, met de beantwoording der prijsvraag: of de kunsten en wetenschappen hadden bijgedragen tot de verbetering der zeden. Hij deelde den encyclopedist Diderot zijn voornemen mede dit bevestigend te beantwoorden; deze echter raadde hem aan zulks ontkennend te doen, om verzekerd te wezen van opgang te maken, en terstond was Rousseau overgehaald en tevens overtuigd.

Daarna schreef hij eene kleine opera, *Le Devin de Village*, waarbij hij zelf de muziek vervaardigde, en die zulk een opgang maakte, dat vele liederen daaruit volksliederen werden. Toen deze opera op het koninklijk tooneel te Fontainebleau zou worden vertoond, en men Rousseau meldde, dat de koning de voorstelling wilde bijwonen, deed zijne schroomvalligheid hem plotseling naar Parijs vlugten.

De ingenomenheid met Rousseau sloeg echter plotseling om, toen hij een geschrift had uitgegeven, waarin hij be-

wees, dat de Franschen eigenlijk geene muziek hadden, en die niet konden hebben, wegens hunne taal. Hierdoor haalde hij zich zoo veel haat en krenking op den hals, dat hij Frankrijk moest verlaten, en zich naar Genève begaf. Hier ging hij weder tot de Protestantsche kerk over, waardoor hij het burgerrecht terug kreeg: sedert teekende hij zich *Citoyen de Genève*.

Toen de haat, dien men hem toedroeg, wat was afgekoeld, keerde hij naar Frankrijk terug, en betrok daar de landelijke woning Ermitage, die zijne rijke vriendin Mevr. d'Epinaÿ voor hem had laten bouwen. Hij leefde hier eenige jaren in eene stille eenzaamheid, waarvan zijne voortreffelijkste werken de vruchten zijn. Maar een geschrift tegen het toenmalig tooneel, berokkende hem Voltaires haat en smadelijke bejegening, en toen de *Emile* verscheen, werd de Roomsche geestelijkheid zoo verbolgen, dat het werk verboden, door beulshanden verbrand, en de schrijver genoodzaakt werd, Frankrijk nogmaals te verlaten.

Met een hart vol wrevel tegen alle menschen, vlugtte de ongelukkige Rousseau naar zijne vaderstad; maar ook hier werd hij verstooten, daar men meende, dat hij in verbinding stond met de oproerige burgers. Nu dacht hij in het bergdorpje Motiers, in 't graafschap Neufchâtel, rust te vinden — hij bedroog zich. De dweeppieke pastoor ruide de gemeente tegen hem op. Men sloeg des nachts, onder een hevige rumoer, de glazen in van de woning, waar hij eene schuilplaats had gevonden; hij moest weder vlugten. Op het Peters eiland, in 't Bielermeer, meende hij zich thans te kunnen verbergen, maar naauwelijks had de regering van Bern zijn daarzijn vernomen, of zij zond hem bevel onverwijd het kanton te verlaten. De ongelukkige smeekte of men hem deze plaats dan maar als ballingsoord wilde aanwijzen. Zelfs dit werd hem niet toegestaan. In dezen nood ging hij naar Straatsburg, en van daar met Hume, die zich destijds te Parijs bevond, naar Engeland. Dan weldra ontstond er oneenigheid tussehen beide wijsgeren,

en Rousseau besloot toen weder eene poging te wagen; om verlof te krijgen zich in Parijs te vestigen. Door voorpraak zijner vrienden werd hem dit toegestaan, onder voorwaarde, dat hij niet meer over godsdienst en staatszaken zou schrijven. Hij beloofde het, en heeft woord gehouden. Zijn laatste werk was een *Dictionnaire de Musique*.

Hij leefde nog tien jaar in behoeftige omstandigheden, op eene bovenkamer in Parijs, zijn brood verdienende met muziek te schrijven. Uit dankbaarheid voor de diensten, hem gedurende vele jaren bewezen, ging hij nog een huwelijk aan met zijne huishoudster, eene vrouw ten eenen male van schoonheid en beschaving ontbloot. Rousseau behandelde haar steeds met de grootste voorkomendheid en zachtheid.

Rousseau viel altijd in uitersten. Ofschoon hij iedereen, die hem eene weldaad wilde bewijzen, van kwade oogmerken verdacht, vatte hij soms voor iemand eene even hevige als voorbijgaande ingenomenheid op. Zoo geraakte hij eens dermate gehecht aan den schrijver Buffon, dat hij den drempel van diens studeervertrek kuste. Men kon hem het best te vriend houden, door hem de gelegenheid te geven edelmoedig te zijn. Hij leefde sedert lang in onmin met Diderot, toen een boekverkooper hem een werk zond, waarin eerstgenoemde hevig werd doorgehaald, en Rousseau verheven. Verontwaardigd op de gedachte, dat men had kunnen denken hem, ten koste van Diderot, te streelen, liet hij den boekverkooper weten, dat hij het *verschrikkelijk* geschenk niet aannam; dat hij de eer had gehad een vriend van Diderot te zijn, en het hem nimmer aangenaam kon zijn, dat een eerbiedwaardig persoon beklad werd. Diderot was sedert weêr veel in zijne achting gerezen.

Kort voor zijn dood werd hij door den Markies de Girardin overgehaald op diens landgoed Ermenonville te gaan wonen, maar eer hij de rust, welke hij in zijn onstuimig leven vruchteloos had gezocht, hier vond, raapte de dood hem weg op zes-en-zeventigjarigen ouderdom. In zijne brieven tasch vond men zijne *Confessions*.